

Sygn. akt III AUa 221/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 czerwca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Michał Bober
Sędziowie:	SA Lucyna Ramlo SA Grażyna Czyżak (spr.)
Protokolant:	sekr. sądowy Anna Kowalewska

po rozpoznaniu w dniu 8 czerwca 2017 r. w Gdańsku

sprawy D. Ł.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji D. Ł.

od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 24 listopada 2016 r., sygn. akt VI U 2414/16

zmienia zaskarżony wyrok i zobowiązuje D. Ł. do zwrotu pobranego nienależnie świadczenia przewyższającego wysokość renty rodzinnej ustalonej od liczby uprawnionych osób bez uwzględnienia skarżącej za okres od dnia 4 stycznia 2014 r. do dnia 31 grudnia 2014 r.

SSA Grażyna Czyżak SSA Michał Bober SSA Lucyna Ramlo

Sygn. akt III AUa 221/17

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 21 lipca 2016 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. dokonał miesięcznego rozliczenia renty rodzinnej ubezpieczonej D. Ł. w związku z osiągniętym przychodem od 4 stycznia do 31 grudnia 2014 roku i ustalił, że przychód osiągnięty w poszczególnych miesiącach rozliczonego okresu uzasadniał zmniejszenie albo zawieszenie świadczenia łącznie o kwotę 6416,80 zł. Wobec powyższego zobowiązał ubezpieczoną do zwrotu w/w kwoty jako nienależnie pobranego świadczenia.

Odwołanie od powyższej decyzji złożyła ubezpieczona D. Ł., stwierdzając, iż nie wnioskuje o rentę dla siebie tylko jako opiekun dla nieletnich dzieci, a nie zna się na szczegółach przyznawania rent.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania powołując się na przepisy art. 103 -105, 127, 138- 140, 141 ust 1-3, 142-144 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Wyrokiem z dnia 24 listopada 2016r. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach i rozważaniach:

W dniu 10 lutego 2014 r. ubezpieczona D. Ł. złożyła w ZUS wniosek o rentę rodzinną po zmarłym mężu T. Ł.. Jako członków rodziny ubiegających się o rentę, wpisała swoje dane oraz dzieci M. Ł. i K. Ł..

Decyzją z dnia 26 lutego 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. przyznał prawo do renty rodzinnej wnioskodawczyni D. Ł. oraz dzieciom M. i K. Ł. w wysokości 95 % świadczenia osoby zmarłej. D. Ł. miała ustalone prawo do renty rodzinnej do dnia 31 października 2015 r.

W okresie od stycznia do grudnia 2014 r. ubezpieczona była zatrudniona w Urzędzie Miejskim w M. i osiągnęła z tytułu umowy o pracę kwotę 71 006,70 zł oraz 7120 zł z tytułu umowy zlecenia

We wniosku o rentę rodzinną w pkt 14-16 zawarte było pouczenie, że prawo do renty ulega zawieszeniu albo świadczenie to ulega zmniejszeniu w razie osiągnięcia przychodu m.in. z tytułu zatrudnienia. Zgodnie z pkt 15 w przypadku osiągnięcia przychodu w kwocie przekraczającej 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, nie wyższej niż 130%- renta podlega zmniejszeniu o kwotę przekroczenia, nie większą niż kwota maksymalnego zmniejszenia, natomiast część renty rodzinnej - nie więcej niż o proporcjonalną do liczby osób uprawnionych do renty- część kwoty maksymalnego zmniejszenia renty rodzinnej. Zgodnie zaś z pkt 16 osiągnięcie przychodu w kwocie przekraczającej 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia powoduje zawieszenie wypłaty przysługującego świadczenia.

Sąd I instancji zważył, iż zgodnie z treścią art. 105 ust 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wysokość renty rodzinnej przysługującej więcej niż jednej osobie ulega zmniejszeniu w przypadku, gdy osoba uprawniona do części renty osiąga przychód w kwocie wyższej niż 70 % przeciętnego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa GUS nie wyższej jednak niż 130 % miesięcznie. Zmniejszenie renty następuje poprzez zmniejszenie części renty przysługującej osobie osiągającej przychód o kwotę przekroczenia nie więcej jednak niż o kwotę, o której mowa w art 104 ust 8 pkt 3 pomnożonej przez: proporcję części renty rodzinnej przed dokonaniem zmniejszenia I pełnej renty rodzinnej (Art 105 ust 2)

Na podstawie art. 104 ust. 10 pkt. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w komunikacie z dnia 19 listopada 2014 r.} Prezes ZUS ogłosił graniczne kwoty przychodu dla 2014 r. stosowane przy zawieszaniu albo zmniejszaniu emerytur i rent stwierdzając, że wynoszą odpowiednio:

31.822.80 zł co sianowi sumę kwot przychodu odpowiadających 70% przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń w wysokości:

- 12.556,20 zł - od 1 stycznia 2014 r. do 28 lutego 2014 r.

- 2.676,40 zł - od 1 marca 2014 r. do 31 maja 2014 r.

- 12726,80 zł - od 1 czerwca 2014 r. do 31 sierpnia 2014 r.

- 2.618 zł - od 1 września 2014 r. do 30 listopada 2014 r.

- 2.646,80 zł - od 1 grudnia 2014 r. do 31 grudnia 2014 r.

• 59.000,00 zł co stanowi sumę kwot przychodu odpowiadających 1.30% przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń w wysokości:

- 4.747,30 zł - Od 1 stycznia 2014 r. do 28 lutego 2014 r.

- 4.970,40 zł- od 1 marca 2014 r. do 31 maja 2014 r.

- 5.063,90 zł - od 1 czerwca 2014 r. do 31 sierpnia 2014 r.

- 4.862,00 zł - od 1 września 2014 r. do 30 listopada 2014 r.

- 4.915,50 zł –od 1 grudnia 2014 r. do 31 grudnia 2014 r.

Łączny miesięczny przychód ubezpieczonej D. Ł. jak wynika z niezakwestionowanego rozliczenia organu rentowego uzasadniał zmniejszenie świadczenia o kwotę zmniejszenia w łącznej wysokości 6146,80 zł

Powyższa kwota podlega zwrotowi na podstawie art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, który określa zasady zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Zgodnie z treścią cytowanego przepisu osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Nienależnie pobranymi świadczeniami w rozumieniu ust. 1 są: świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania, świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Zdaniem Sądu Okręgowego, w okolicznościach niniejszej sprawy ma zastosowanie art. 138 ust 1 ustawy ponieważ ubezpieczona D. Ł. w decyzji przyznającej prawo do renty rodzinnej była prawidłowo pouczona o okolicznościach powodujących zawieszenie prawa do świadczenia lub zmniejszenia wysokości świadczenia w pouczeniu do decyzji z dnia 26 lutego 2014 r. Z treści decyzji w sposób oczywisty wynika, że ubezpieczona D. Ł. jest wskazana jako jedna z osób uprawnionych do renty rodzinnej a nie opiekun małoletnich dzieci uprawnionych do renty rodzinnej.

Mając na uwadze, wszystkie przedstawione wyżej okoliczności i przepisy prawa Sąd Okręgowy nie znajdując podstaw do zmiany zaskarżonej decyzji, na podstawie przepisu art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie.

Apelację od wyroku wywiodła wnioskodawczyni, zaskarżając go w całości i zarzucając:

- błąd w ustaleniach faktycznych polegający na bezzasadnym przyjęciu, że składając wniosek o rentę dla dzieci, chciała otrzymać te rentę,

- błędne ustalenie kwoty nienależnego świadczenia.

Skarżąca wniosła o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu.

W odpowiedzi na apelację organ rentowy wniosł o jej oddalenie oraz o zasądzenie od wnioskodawczyni na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja wnioskodawczyni okazała się zasadna.

Przedmiotem niniejszej sprawy była decyzja organu rentowego zobowiązująca wnioskodawczynię D. Ł. do zwrotu kwoty 6.416,80 zł tytułem nienależnie pobranego świadczenia.

Wskazać na wstępie trzeba, iż Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił stan faktyczny niniejszej sprawy oraz przywołał właściwe przepisy prawa. Niemniej jednak na skutek częściowo błędnej interpretacji tych przepisów Sąd I instancji naruszył przepisy prawa materialnego, dokonując niewłaściwej subsumcji ustaleń faktycznych pod odpowiednie dyspozycje przepisów prawa materialnego.

Jak trafnie ustalił Sąd I instancji, wnioskodawczynie składając wniosek o rentę rodzinną po zmarłym mężu jako członków rodziny ubiegających się o rentę wpisała siebie oraz dwoje dzieci. Na wniosku o rentę rodzinną w pkt 14-16 zawarte zaś było wynikające z art. 105 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2016, poz. 887, j.t., dalej: ustawa emerytalna) pouczenie dotyczące zawieszenia albo zmniejszenia świadczenia w razie osiągnięcia określonego przychodu m.in. z tytułu zatrudnienia.

Bezspornym w niniejszej sprawie było, iż ubezpieczona w 2014 r. osiągnęła przychód z tytułu umowy o pracę w wysokości 71.006,70 zł oraz z tytułu umowy zlecenie w wysokości 7.120 zł. W związku z powyższym, Sąd I instancji na podstawie art. 138 ustawy emerytalnej uznał, iż w związku z przekroczeniem dopuszczalnego przychodu wnioskodawczynie decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych zobowiązująca ją do zwrotu kwoty 6.146,80 zł była prawidłowa. Stanowisko to było jednak częściowo błędne.

Przypomnieć należy, iż renta rodzinna stanowi odpowiedni procent świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu. Na mocy art. 73 ustawy emerytalnej, wysokość tego procentu uzależniona jest od liczby osób uprawnionych (na zasadzie: im więcej uprawnionych do renty rodzinnej, tym większy procent). Jeśli do renty rodzinnej uprawniona jest wyłącznie jedna osoba - otrzyma 85% świadczenia przysługującego zmarłemu; dwie osoby - odpowiednio 90%; trzy lub więcej osób - 95%. W przypadku gdy do renty rodzinnej uprawnione są co najmniej dwie osoby, renta ulega podziałowi, z tym że dodatki do renty wypłaca się w całości osobom do nich uprawnionym.

Sąd I instancji dokonując ustaleń odnośnie kwoty nienależnie pobranego przez skarżącą świadczenia pominął natomiast fakt, iż wnioskodawczynie pobierała rentę rodzinną nie tylko dla siebie ale także w imieniu dzieci. Sąd Apelacyjny podziela zaś stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 14 maja 2013 r. (II UK 313/12, Lex nr 1438525), iż świadczenie, które było wypłacane jako łączna renta rodzinna do rąk jednego z uprawnionych, który okazał się osobą niemającą tytułu do jej pobierania, podlega zwrotowi w zakresie, w jakim kwota pobranego nienależnie świadczenia przewyższała wysokość renty rodzinnej ustalonej w zależności od liczby uprawnionych, bez uwzględnienia tej osoby. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy, obliczona zgodnie z art. 73 ustawy emerytalnej renta przysługuje wszystkim uprawnionym członkom rodziny łącznie (art. 74 ust. 1 ustawy emerytalnej). Renta rodzinna jest świadczeniem łącznym w tym znaczeniu, że przysługuje wszystkim uprawnionym, bez względu na ich liczbę. Po śmierci członka rodziny (żywiciela) osoby dotychczas wspólnie gospodarujące otrzymują jedną rentę rodzinną, wypłacaną jednej osobie, zwykle tej, która organizuje i zarządza gospodarstwem domowym. Ten, któremu wypłacana jest renta dysponuje nią w całości. Nie jest możliwe ustalenie wysokości udziału w tym świadczeniu żadnego z uprawnionych. Jednolite - wspólne wszystkim uprawnionym - prawo do renty rodzinnej jest niepodzielne; podziałowi podlega tylko wypłacana kwota świadczenia.

Podziału kwoty wypłacanej renty rodzinnej dokonuje się przez rozbitcie na równe części i wypłatę ich osobno każdemu uprawnionemu. Następuje to na wniosek któregośkolwiek z uprawnionych i w razie ujawnienia "okoliczności powodujących konieczność dokonania podziału renty rodzinnej". O rodzaju tych okoliczności ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych milczy, przy czym wydaje się oczywiste, że renta nie może być wypłacana łącznie, gdyż nie spełniałaby celu alimentacyjnego, nie docierając do wszystkich, gdy uprawnione do niej osoby nie prowadzą wspólnego gospodarstwa domowego i mieszkają oddzielnie. Nie jest przesłanką podziału renty rodzinnej samo tylko ustalenie, że do tego świadczenia nie są uprawnione wszystkie osoby, którym jest łącznie wypłacana. Konsekwencją stwierdzenia zmiany liczby osób uprawnionych jest zawsze konieczność wyliczenia na nowo wysokości świadczenia, lecz nie jest to okoliczność decydująca o podziale renty rodzinnej. Dotyczy to renty, która ma być w przyszłości wypłacana w wysokości odpowiadającej mniejszej liczbie uprawnionych, a - oczywiście - także renty już

nienależnie wypłaconej. Po ponownym ustaleniu wysokości renty rodzinnej ze względu na liczbę osób uprawnionych, dotychczasowe zasady wypłaty świadczenia podlegają zachowaniu.

Jednolite, niepodzielne uprawnienie powiązane z wypłatą do rąk jednego z uprawnionych nie rozdziela się na prawa pojedynczych osób, jak tylko na ich wniosek o wypłatę renty do ich rąk. Gdy świadczenie wypłacane jest niepodzielnie wszystkim uprawnionym, kwota renty zależy od liczby osób uprawnionych. Jeżeli wśród tych osób była osoba, której renta rodzinna się nie należała, to nienależna jest tylko różnica w wysokości renty wynikająca z liczby uprawnionych, ta tylko kwota, która przewyższała wysokość renty rodzinnej ustalonej w zależności od liczby uprawnionych, z pominięciem tej osoby. Inaczej mówiąc, świadczenie, które było wypłacane jako łączna renta rodzinna do rąk jednego z uprawnionych, który okazał się osobą niemającą tytułu do jej pobierania, podlega zwrotowi tylko w takim zakresie, w jakim kwota pobranego nienależnie świadczenia przewyższała wysokość renty rodzinnej ustalonej bez uwzględnienia tej osoby.

Przytoczyć także należy stanowisko wyrażone przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku w uzasadnieniu wyroku z dnia 12 maja 2015 r. (III AUa 2124/14, Lex nr 1796776), iż rezultatem stwierdzenia przez organ rentowy nienależności świadczenia pobranego przez jedną z osób uprawnionych do łącznie wypłacanej renty rodzinnej w sytuacji gdy świadczenie wypłacane jest jako jedna renta rodzinna osobie organizującej i zarządzającej gospodarstwem domowym w części należnej także innym uprawnionym osobom pozostającym w tym gospodarstwie domowym, nie jest dokonanie podziału renty rodzinnej, lecz wyłącznie ustalenie kwoty należnej i kwoty nienależnie pobranej renty rodzinnej jako różnicy w jej wysokości wynikającej z liczby osób uprawnionych

Przenosząc powyższe rozważania do realiów niniejszej sprawy, wskazać należy, iż skoro wnioskodawczyni pobierała rentę w imieniu własnym i dzieci, to decyzja organu rentowego o zwrocie nienależnego świadczenia powinna uwzględniać fakt, iż była to renta przyznana więcej niż jednej osobie, a nadto iż zwrotowi podlegać winna jedynie część nienależnie wypłacana samej wnioskodawczyni. Zaznaczyć nadto należy, iż do 30 września 2014 r. skarżąca pobierała rentę w imieniu obojga dzieci, zaś od 1 października 2014 r. tylko w imieniu córki, gdyż syn M. Ł. po ukończeniu 18 roku życia samodzielnie występował o świadczenie. Kwota nienależnie pobranego świadczenia powinna więc zostać przeliczona zgodnie z powyższymi wytycznymi.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

SSA Grażyna Czyżak SSA Lucyn Ramlo SSA Michał Bober